

T.C. MALİYE BAKANLIĞI
MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU
BAŞKANLIĞI

TARİHİ ESER, ANTIKA VE SANAT ESERİ ALIM
SATIMI İLE UĞRAŞANALAR VEYA BUNLARIN
MÜZAYEDECİLİĞİNİ YAPANLAR
SEKTÖR ARAŞTIRMA RAPORU

2020-Ankara

İÇİNDEKİLER

A. GENEL BİLGİ.....	2
B. SEKTÖRE YÜKÜMLÜYE AİT GENEL TİPLER.....	2
C. SEKTÖRE İLİŞKİN FAALİYETLER	12
D. SEKTÖRE AİT AKLAMA/TF RİSKLERİ.....	12
E. ULUSAL MEVZUAT KAPSAMINDA YÜKÜMLÜLÜKLER.....	13
1. Kimlik Tespiti Yükümlülüğü.....	14
2. Şüpheli İşlem Bildirim Yükümlülüğü.....	15
3. Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü	18
4. Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü	18
5. Diğer Yükümlülükler.....	19
F. FAFT TAVSİYELERİ AÇISINDAN YAPILAN DEĞERLENDİRME.....	19
G. SEKTÖRE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜK/DENETİM İSTATİSTİKLERİ.....	21
H. TESPİT VE ÖNERİLER.....	21

A.GENEL BİLGİ

Tarihi eser, antika ve sanat eseri tıpkı bir mücevher gibi yükte hafif ancak pahada ağır olabilen eşyalardır. Eserin niteliğine göre değeri çok yüksek rakamlara ulaşabilmektedir. Bahsedilen eşyaların bir piyasa fiyatının olmaması, satıcının istediği fiyatı alıcının karşılaması durumunda her fiyattan satılabilmesi durumu sektörü aklayıcılar açısından daha da çekici hale getirmektedir.

Mülga 4208 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 3/s maddesine göre “tarihi eser, antika, sanat eseri koleksiyoncuları ve alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar” 4208 Sayılı Kanun ve ilgili mevzuat gereğince yükümlüler arasında yer almaktaydı. Ancak son olarak yükümlülerin kapsamını belirleyen düzenleme olan Tedbirler Yönetmeliği 4/1-ö maddesinde yine aynı grubu “tarihi eser, antika ve sanat eseri alım-satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar” şeklinde belirlemiştir. Her ne kadar koleksiyoncular ibaresi maddeden çıkarılmış ise de, alım ve satım yaptıklarından dolayı yükümlü grupları arasında olduklarını söyleyebiliriz.

Tarihi eser, antika ve sanat eseri içinde, ticareti bazı yasal sınırlamalara tabi olan yalnızca tarihi eser kapsamında düşündüğümüz taşınır kültür varlıklarıdır. 2019 yılı sonu itibarıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın denetiminde 1.588 kayıtlı koleksiyoncu bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2019 yılı İdare Faaliyet Raporuna göre 41 adet işletme Kültür ve Turizm Bakanlığı denetiminde taşınır kültür varlığı ticareti yapmaktadır.

“Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde; koleksiyon belgesi taleplerinin değerlendirilmesi, koleksiyonların yıllık denetimlerinin yapılması, ilgili mevzuata aykırı tutum ve davranışları tespit edilen koleksiyonculara ait belge iptalleri, şerh düşümü gibi işlemler Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Sektördeki yükümlü sayısı gibi sektörün yıllık işlem hacmi ile ilgili de herhangi bir bilgiye ulaşılamamakla birlikte açık kaynaklardan yapılan araştırmada, bazı müzayedelerde satılan bir sanat eserinin, örneğin bir tablonun veya antika eserin milyon TL'leri bulabildiği görülmüştür. Ayrıca, müzayedeciler çoğunlukla Ankara, İstanbul, İzmir gibi metropollerde faaliyetlerini sürdürmektedirler.

B. SEKTÖRE / YÜKÜMLÜYE AİT GENEL TİPLER

Bu sektördeki yükümlülerin faaliyet konusu olarak belirledikleri mallar farklılaşabilmektedir. Bazıları sadece sanat eseri alım satımı yaparken bazıları tarihi eser alım satımı veya müzayedeciliği yapabilmektedir. Buna göre yükümlünün faaliyeti gereği tabi olduğu mevzuat da değişmektedir. Burada yükümlü grubu olarak belirlenenlerin ve faaliyetlerinin bazı kavramlar ve mevzuatlarla açıklanılmasına çalışılacaktır.

Tarihi Eser

“Tarihi eser” kavramı dilimize yerleşmiş bir ifade olmakla birlikte 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanun ve ilgili yönetmeliklerde bu kavrama rastlanmamıştır. 2863 Sayılı Kanun ile yürürlükten kalkan 1710 Sayılı Kanun “Eski Eserler Kanunu” adını taşımaktadır. 2863 Sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde kültür ve tabiat varlıkları şu şekilde tanımlanmıştır:

Kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

Tabiat varlıkları; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan değerlerdir.

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelikte ise arkeolojik eser, etnografik eser ve güzel sanat eserleri ifadelerine yer verilmiştir:

Arkeolojik Eser: Jeolojik devirlerden itibaren zamanımıza kadar intikal eden ve genellikle kazı ve benzeri çalışmalarla bulunan, sanat ve estetik değerleri veya eskilik ölçüleri bakımından korunması gerekli olan insan yapısı taşınırlardır.

Etnografik Eser: Halkın hayat tarzını, kültürünü temsil eden araç ve gereçler dahil bilim, kültür, din ve mihaniki sanatlarla ilgili, belge değeri bakımından korunması gerekli insan yapısı taşınırlardır.

Güzel Sanat Eserleri: Bedii vasfı haiz olan; yağlı ve sulu boya tablolar, resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma-kakma eserler, heykeller, kabartmalar, mimarlık eserleri, elişleri ve küçük sanat eserleri ile fotoğraf eserleridir.

Bu durumda taşınır kültür varlıklarının arkeolojik eserlerden, etnografik eserlerden ve güzel sanat eserlerinden oluştuğu sonucu çıkmaktadır.

Sanat Eseri

Sanat eseri kavramı için 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 1/B maddesine bakmak gerekir. Kanunda sanat eseri tanımı bulunmamakta, sadece “eser” tanımlanmaktadır. Buna göre;

Eser; Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade etmektedir.

Sanat eseri tanımı ile ilgili rastlanan bir tanıma göre ise sanat eseri; İnsan düşüncesinin sanatsal değeri olan ürünlerdir. Bu genel tanım içine yazın, sanat eseri, şarkı sözü, beste ve resim gibi çok çeşitli kavramlar girer.

Yine 5846 sayılı Kanununun 2 nci maddesine göre fikir ve sanat eserlerinin çeşitleri aşağıdaki gibidir:

- İlim ve edebiyat eserleri:

- Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları,
- Her nevi rakıslar, yazılı koreografi eserleri, pandomimalar ve buna benzer sözsüz sahne eserleri,
- Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri. Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar.

- Musiki eserleri:

Musiki eserleri, her nevi sözlü ve sözsüz bestelerdir.

- Güzel sanat eserleri:

- Estetik değere sahip olan; yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, heykeller, kabartmalar ve oymalar,
- Mimarlık eserleri,
- El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları,
- Fotoğrafik eserler ve slaytlar,
- Grafik eserler,
- Karikatür eserleri,
- Ve her türlü tiplerdir. Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez.

- Sinema eserleri:

Sinema filmleri;

- Öğretici ve teknik mahiyette olan veya günlük olayları tesbit eden filimler;
- Her nevi ilmi, teknik veya bedii mahiyette projeksiyon diyapozitifleri. Yukarıda zikredilen eserler film ve camdan başka bir madde üzerine tespit edilmiş olsa da projeksiyonla gösterildiği takdirde sinema eserleri gurubuna girer. Sırf beste, nutuk, konferans vesaireyi nakle yarayan filmler sinema eseri sayılmaz.

Koleksiyonculuk

“Koleksiyonculuk” ayrı bir yönetmelikle düzenlenmiştir. 23/3/2010 tarihli ve 27530 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmeliğe göre;

Koleksiyon: Belirli bir sistem içinde sınıflandırılarak belirli şartlarda, belirli bir yerde saklanan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından oluşan grubu,

Koleksiyoncu: Kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının Mevzuat çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayınlanması ve sergilemesini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişileri,

ifade eder.

Taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyon izin belgesi almak isteyenler koleksiyonun bulundurulacağı yere en yakın müze müdürlüğüne yazılı olarak aşağıdaki bilgi ve belgelerle başvuruda bulunur:

- a) T.C. kimlik numarası beyanı,
- b) İkametgâh beyanı,
- c) Adli sicil beyanı ve arşiv kaydı,
- ç) Üç adet vesikalık fotoğraf,
- d) Koleksiyonun bulundurulacağı yerin adresi,
- e) Varsa ellerinde bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter bilgilerini belirtir liste.

Kamu kurum ve kuruluşları ile tüzel kişilerden, koleksiyon izin belgesi almak için yukarıdaki belgelere ek olarak, koleksiyondan sorumlu kişinin kimlik bilgileri, karar ve yetki belgesi istenir.

Bu başvuru üzerine Müze Müdürlüğü, koleksiyonun bulunduğu veya bulundurulacağı yerin eserlerin sağlıklı bir şekilde muhafazasına uygun olup olmadığı ve her türlü güvenlik tedbirlerinin alınıp alınmadığı hususlarını komisyona¹ inceletir. İnceleme sonucu olumlu bulunduğu takdirde Müze Müdürlüğüne izin belgesi verilir. Komisyonun yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucunda, durumun olumlu bulunması halinde, nitelikleri Bakanlıkça tespit edilen koleksiyon izin belgesi, ücretinin yatırıldığını gösterir banka dekontunun ibraz edilmesi üzerine müze müdürlüğü tarafından

¹ Koleksiyoncuları ve koleksiyonlarında yer alan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının durumunu incelemek ve değerlendirmek üzere müze müdürünün başkanlığında, varsa müze müdür yardımcısı ile müze ihtisas elemanlarından oluşacak en az üç kişilik komisyonu ifade eder.

verilir. Koleksiyoncu koleksiyon izin belgesini koleksiyonunu bulunduracağı adreste görünür bir yere asar. Verilen belgenin bir nüshası Bakanlığa gönderilir ve konu hakkında İçişleri Bakanlığına bilgi verilir.

Koleksiyoncular eserlerini belgelerinde gösterilen yerin dışında bulunduramaz veya depo meydana getiremezler. Koleksiyonların yerini değiştirmek isteyenler, yeni yerlerini bağlı oldukları Müze Müdürlüğüne yazı ile bildirerek izin isterler. Müze müdürlüğünün izni olmadan yer değişikliği yapılamaz.

Koleksiyoncular koleksiyonlarını Müze Müdürlüğünün izni ile yurt içinde belgelerinde belirtilen yer dışında sergileyebilirler. Sergileme süresi Müze Müdürlüğüne belirlenir. Serginin her türlü güvenliğinden koleksiyoncu sorumludur.

Yurt dışından koleksiyon getirmek serbesttir. Kültür ve tabiat varlıklarından oluşan koleksiyon getirenler, varlıkların her birinin niteliklerini, orijinlerini ve gümrük kodlarını belirten fotoğraflı envanter listesini veya uluslararası standarda uygun ihraç izin belgesinin bir nüshasını Bakanlığa vermek zorundadırlar. Bu şekilde giren varlıklar beyan listesine veya ihraç izin belgesine uygun olarak yurt dışına çıkarılabilir.

Türkiye’de 2863 Sayılı Kanun hükümlerine göre korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları edinenler bunları yurt dışına çıkaramazlar.

Koleksiyonculuktan vazgeçmek isteyenler, bağlı oldukları müze müdürlüğüne yazılı olarak başvurarak müzeliğe değerindeki kültür ve tabiat varlıklarının bağış veya satış yoluyla müzelere mal edilmesini isteyebilir. Müzelerce, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelerce Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılır.

Bakanlığa bağlı müzelerce satın alınmayan taşınır kültür ve tabiat varlıkları Bakanlık denetimindeki özel müzelere veya koleksiyonculara satılabilir veya devredilebilir. Komisyon tarafından gerekli görülmesi durumunda bu taşınır kültür varlıkları satın alınıncaya kadar yediemin olarak müzede tutulur.

Komisyon gerekli görürse, koleksiyoncuya ait taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter defterine sağlıklı bir şekilde kaydedilebilmesi için koleksiyoncudan ihtisas elemanı görevlendirilmesini ister. Koleksiyoncu, görev yapacak ihtisas elemanının kimlik bilgilerini, özgeçmişini ve noter onaylı sözleşmesini müzeye verir. Bu ihtisas elemanlarının müze müdürlüklerinden yeterlilik belgesi almaları zorunludur.

Koleksiyona dahil edilecek taşınır kültür ve tabiat varlıkları, müze müdürlüğüne verilecek iki adet envanter defterine müze ihtisas elemanlarının gözetimi altında koleksiyoncu tarafından kaydedilir. Kayıt anında taşınır kültür ve tabiat varlıklarının elde ediliş şekli, dönemi ve fiziki tanımlaması belirtilir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sahiplerince usulüne uygun şekilde çektiydikleri

fotoğraflarını da ihtiva eden bu envanter defterinin bir adedi müzede saklanır. Belgelendirilerek koleksiyona sonradan ilave edilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları otuz gün içinde her iki envanter defterinin devam eden sıra numarasına uyularak usulüne göre kaydedilir. Bir envanter numarasına birden fazla kültür ve tabiat varlığı kaydedilemez.

Koleksiyoncular, koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını on beş gün önce bağlı olduğu müze müdürlüğüne haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir, Bakanlık denetimindeki özel müzelere ve koleksiyonculara devredebilir veya öncelik Bakanlığa ait olmak üzere satabilirler.

Koleksiyoncular, denetim yönünden bağlı buldukları müze müdürü veya görevlendireceği müze ihtisas elemanları tarafından, yılda en az bir defa denetlenir. Bu denetlemelerde, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığı, envanter defterine kaydedilmeyen taşınır kültür ve tabiat varlığı bulunup bulunmadığı ve koleksiyonda noksanlık olup olmadığı gibi hususlar incelenir. 2019 yılı sonu itibariyle Bakanlık denetiminde 1.588 kayıtlı koleksiyoncu bulunmaktadır.

Kültür Varlığı Ticareti

2863 Sayılı Kanunun “Yönetim ve Gözetim” başlıklı 24 üncü maddesi alım satım faaliyetlerine dayanak oluşturmaktadır.

Buna göre 2863 Sayılı Kanunun 24 üncü maddesinde “... 23 üncü maddenin (a) bendinde belirtilen etnografik mahiyetteki kültür varlıklarının yurt içinde alımı, satımı ve devri serbesttir. Alımı, satımı serbest bırakılacak etnografik eserlerin hangi devirlere ait olacağı ve diğer nitelikleri ile kayıt ve tescil şartları bir yönetmelikle belirlenir.

Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk'e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, Bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı veya Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nca satın alınabilir.

Ancak, bu tip eserlerden her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkarılacakların kontrolü, Bakanlığa bağlı müzelerce yapılabileceği gibi bazı gümrük çıkış kapılarında bulundurulacak ihtisas elemanlarınca da yapılabilir. Hangi kapılarda ihtisas elemanı bulundurulacağı bir yönetmelikte belirlenir.

Yapılan kontrol sonunda bu tip eserlerden yurt dışına çıkmasında sakınca görülenler tespit edilerek değerlendirilmeleri yurt içinde yapılmak şartıyla, sahiplerine iade edilirler.

Bu maddede belirtilen ve alım, satımı serbest bırakılan eserlerde Devletin rüçhan hakkı mahfuzdur.”

ifadeleri yer almaktadır.

Yine “*Kültür Varlığı Ticareti*” başlıklı 27 nci madde de kültür varlığı ticaretini şu şekilde düzenlemiştir:

“Yirmibeşinci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılır.

Bu ticareti yapmak isteyenler, Kültür ve Turizm Bakanlığından ruhsatname almak zorundadırlar. Bu ruhsatnameler üç yıl için geçerlidir. Bu sürenin bitiminden bir ay önce ruhsatname yenilenebilir. Bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri, süresine bakılmaksızın iptal edilir.”

Ayrıca Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik, 2863 Sayılı Kanun hükümlerine göre yapılan tasnif sonunda; korunması gerekli olmadığı tespit edilen taşınır kültür varlıkları ile korunması gerekli olduğuna karar verilerek tescil edilenlerden devlet müzelerine alınması lüzumlu görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti ile ticaretin yapıldığı işyerleri ile depolarının denetleme esaslarını belirlemektedir.

Taşınır kültür varlığı ticareti yapanlar, satmak üzere alacakları taşınır kültür varlığının tescil dışı olduğuna veya tescile tabi olup da müzelere alınmasına gerek görülmediğine dair ilgili müzece verilmiş olan belgeyi satıcıdan istemek zorundadırlar. Bu belge olmadan alım ve satım yapılamaz.

Söz konusu belgelerin tarih ve sıra numaralarına göre dosyalarında muhafazası ve denetim için gelen müze ve Bakanlık yetkililerine gösterilmesi zorunludur.

03.05.1988 tarih ve 19803 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik bu tür kültür ve tabiat varlıklarının alımı, satımı, tescilleri, yurt dışına çıkarılma ve yurda getirilme koşullarını düzenlemektedir. “*Yurtiçinde Alımı, Satımı ve Devri Serbest Olan Etnografik Nitelikteki Kültür Varlıkları*” başlıklı 3 üncü maddeye göre; “*müze koleksiyonlarını tamamlayıcı nitelikte olmayan ve belge değeri taşımayan etnografik nitelikteki kültür varlıkları ile Abdülmecit, Abdülaziz, V.Murat, II.Abdülhamit, V.Mehmet Reşat ve Vahidettin'e ait ve aynı çağdaki sikkelerin yurtiçinde alımı, satımı ve devri serbest olup ayrıca tescile tabi değildirler. Müzeye alınmayan etnografik nitelikteki taşınır kültür varlıkları, yurtiçinde alımının, satımının ve devrinin serbest olduğunu gösterir bir belge ile maliklerine iade edilir. Belgenin bir örneği ilgili müzede bulundurulur.*”

Yine 6 ncı maddeye göre; “*yurtdışından taşınır kültür ve tabiat varlığı getirmek serbesttir. Bu kültür varlıklarını getirenler, bunların her birinin niteliklerini (adı, cinsi, ölçüsü vs) belirten fotoğrafı envanter listesini yurda girişlerinde beyan etmek ve bu listenin bir nüshasını ilgili müzelere vermek zorundadır. Müzayede amacıyla getirilen kültür varlıkları için müzayedenin yapılacağı yerdeki Müze Müdürlüğüne müzayede tarihinden en az bir ay önce başvurulur.*

Yurtiçinde derlenen etnografik nitelikteki taşınır kültür varlıklarının satışının yapılacağı müzayedelerde kültür varlıklarının kontrolü, ilgili müze müdürlüğünce yapılır.”

Müzayecilik

Müzayede; artırma, açık artırma, müzayede ile satım artırma ile satım anlamına gelir. Alıcılar arasında rekabet yaratmak suretiyle, satın alınacak nesneye en yüksek fiyatı verecek alıcıyı bulmak için uygulanan bir satış yöntemidir.

Satılacak mallar belirli fiyattan başlanarak satışa sunulur. Katılımcılar tarafından daha yüksek fiyat önerildikçe süreç devam eder. Daha yüksek fiyat önerilmeyince son fiyatı verene mal satılmış olur.

Mevzuattaki tabirle “kültür varlığı” diyebileceğimiz varlıkları 2863 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklerinde belirtildiği şekliyle, sadece saklamak amacıyla elinde bulunduran koleksiyoncular en yakın müze müdürlüğüne başvurarak gerekli koşulları sağladıkları takdirde müze müdürlüğünün vereceği izinle bu faaliyeti sürdürebilirler (2863 sayılı Kanunun “Kültür Varlığı Ticareti” başlıklı 27 nci madde). Koleksiyoncular ellerindeki eserleri birbirleri ile değiştirebilir veya birbirlerine satabilirler. Ancak üçüncü şahıslara satamazlar.

Kültür varlıklarının ticaretini yapmak için Kültür ve Turizm Bakanlığından ruhsatname alınması zorunludur. Müzayecilik faaliyeti konusunda özel düzenlemeye rastlanılmadığından bu faaliyet de kültür varlığı ticareti kapsamında ruhsatname alınarak yapılabilecektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığından alınacak ruhsatnameyi gerektiren ve 2863 Sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre yürütülecek ticaret (müzayecilik) ancak ticaret konusu kültür varlığı olduğunda söz konusu olabilecektir. Bunun dışında müzayede şeklinde olsun veya olmasın antika ve sanat eseri alım satımı faaliyetinde bulunan kişiler söz konusu kanun ve yönetmeliklere bağlı olmadıkları gibi özel düzenlemeleri de bulunmamaktadır. (Her müzayede için müzeler inceleme yapar, rapor verir; yurtiçinde satılabilir izni verir.)

Herhangi bir mesleki örgütlenmelerine de rastlanılmamıştır. Diğer ticari faaliyetlerde olduğu gibi Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu ve vergi mevzuatı kapsamında faaliyet göstermektedirler.

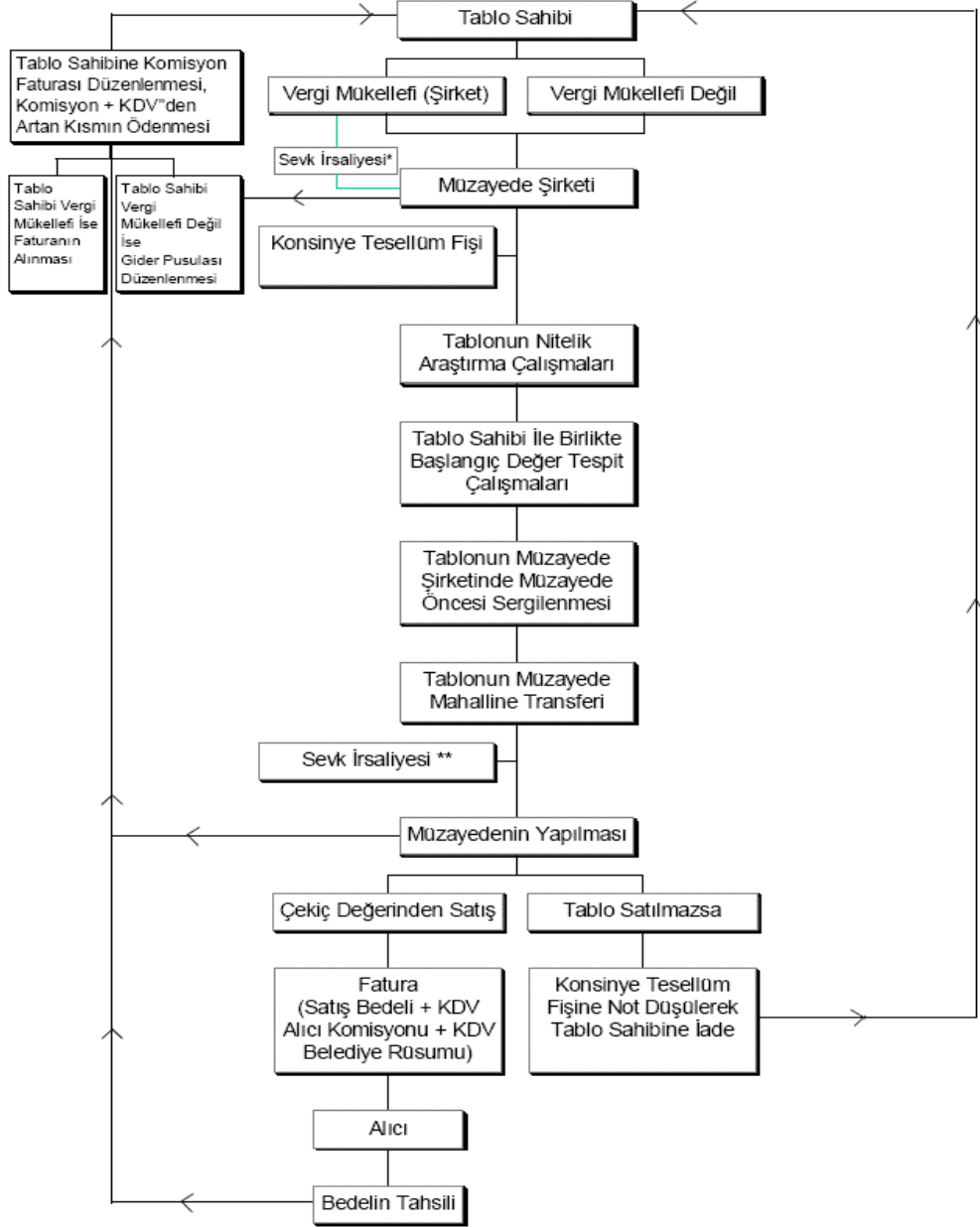
Kültür varlıkları Açısından alım satım ve müzayecilik faaliyeti yürütenlere ilişkin liste Kültür ve Turizm Bakanlığından sağlanabilecektir. Genel bir bilgi vermesi açısından kültür varlıkları dışında bu faaliyeti yürütenler açısından müzayede/mezat koşullarına aşağıda özet olarak yer verilmiştir.

- Satışa sunulan tüm eşyalar 2863 Sayılı Kültür Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre müzedeki uzmanlarca kontrol edilmekte, kanun kapsamına giren ve gerek görülenlerine belge verilmektedir.
- Müzayedede alıcılar gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir, ama satıcılar genelde gerçek kişi olmaktadır.
- Alıcı taraf, genelde vakıf ya da dernek değil ama bazı zamanlarda müzeler olabilmektedir.

- Satıcı, müzayedede satılmasını istediği eseri müzayedeciye getirdiğinde; eserin satışa çıkarılacağı fiyat, müzayedede tarihi, komisyon oranı, eseri veren kişinin ismi, imzası, adresi, tel.no, T.C. kimlik no ve eserin kime ait olduğuna dair satıcı beyanı gibi eşyanın sahibine ilişkin bilgilerin yer aldığı bir belge olan “*Müzayedede Konsinye Tesellüm Fişi*” düzenlenerek satıcı tarafından imzalanmaktadır.
- Müzayedede gününden önce eserlerin tanıtımı amaçlı katalog dağıtılmaktadır. (Müzayedede satılacak eşyaların listesi, buroşür dağıtılır/yayınlanır.) Katalogdan beğenilen eser için, katalogun arka tarafındaki belge, eseri almak isteyen tarafından doldurulup müzayedeyi düzenleyen tarafa gönderilmektedir. Alıcılar, müzayedeye fiilen gelmeden daha önce imzalayacakları bu belge aracılığıyla müzayedeye katılabilirler.
- Müzayedede öncesi yazılı olarak ve ya telefonla bildirilen peyler, talimatlar karşısında yürütülmektedir.
- Müzayedede günü, müzayedeye gelen ve satışa katılmak isteyen kişiler müzayedede girişinde bayrak almak zorundadır. Bunun için kayıt yaptırırlar ve kendilerine «*Müzayedede Katılım Formu*» düzenlenir. (Bazı müzayedelerde salon girişinde *şartname ve muhasebe masaları* açılmaktadır. Katılımcılar önce şartname masasına yönlendirilmekte (müzayedeye katılıp teklif vermek isteyenlerin doldurup imzaladıkları satış şartnamelerinin bulunduğu), şartnamenin doldurulması ve imzalanması kontrol edilip, takiben muhasebe masasına yönlendirilmektedir. Muhasebe, şartnameyi ve yatırılacak bayrak parasını alır ve bayrağı katılımcıya teslim eder.
- Müzayedede açık olarak düzenlenir. Arttırmalar sarıh şekilde bayrak kaldırmak sureti ile yapılır. Alıcı, bayrak kaldırmak sureti ile yapmış olduğu teklif ile bağlı durumdadır. Satış, müzayedede yöneticisinin (münadinin) son çekiç darbesiyle akdedilmiş (münakit) olur. Bu durumda alıcı şahıs, müzayedenin her ne sebeple olursa olsun geçersizliğini öne sürememektedir.
- Bu müzayedede kapsamında satışa sunulan eserlerin beyan edilen vasıfları haiz olmaması, orijin itibariyle beyana uygun olmaması ya da hak sahibinin rızası hilafına elinden çıkmış olması durumlarında, hukuki sorumluluk, eserin satışa arzını talep edene ait olmaktadır.
- Müzayedede evinin yönetim kurulu başkanının istediği satıcı/alıcı kişiyi kabul etme/etmeme hakkı vardır.Örneğin şüpheli gördüğü bayrak için (daha önce alıcı, eser için ödeme yapmamış, geciktirmiş veya sorun çıkarmış ise müzayedeye katılımını istemeyebilir.)
- Müzayedeye katılarak 20.000 (Yirmi bin) TL ve daha yüksek bir bedelle eser satan ve satın alan gerçek ve tüzel kişilere 5549 Sayılı Kanun gereğince kimlik tespiti yapılacaktır.
- Kimlik tespiti yaptırarak bayrak kartını imzalayan ve bu suretle müzayedeye katılmış olan her kişi, yukarıdaki koşulları peşinen kabul etmiş sayılmaktadır.

- Eseri satın alan kişi, bankaya gerekli ödemeyi yaptıktan sonra faturayı, müzayede sahibine teslim eder ve eseri teslim alır. (Eser kimlik kontrolü ile alıcıya teslim edilir.)

Müzayede Akış Tablosu

C. SEKTÖRE İLİŞKİN FAALİYETLER

Yükümlü grubu bir meslek olarak belirlenmemiş, belirli bir faaliyet alanını gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişilerin yükümlü olacağı belirtilmiştir. Bu sebeple yükümlü grubunun faaliyetlerini;

- Tarihi eser, alım satımı ile uğraşanlar
- Antika alım satımı
- Sanat eseri alım satımı
- Tarihi eser, antika, sanat eseri müzayeciliği

şeklinde sıralamak mümkündür.

D. SEKTÖRE AİT AKLAMA/TERÖRÜN FİNANSMANI RİSKLERİ

Tarihi eser niteliğindeki varlıklar ve taşınır kültür varlıkları devlet malı niteliğindedir. Bunların izinsiz alım, satımı ve yurt dışına çıkartılması yukarıda belirtilen mevzuat hükümleriyle yasaklanmış ve bunlara aykırılık cezai müeyyideye bağlanmıştır. Bu itibarla sektör içerisinde gösterilen yasadışı faaliyetler aklama suçunun öncül suçunu teşkil edebilecek mahiyettedir. Sektörü genel olarak değerlendirdiğimizde hem suç geliri yaratan hem de suç gelirlerinin yasallaştırılmasına yardımcı olabilecek nitelikte olduğu görülmektedir.

Sektörde işlem gören eserlerin fiyatları arasında uçurumlar olması ve açık artırma sonucu değerlerinin milyon dolarları bulması aklama açısından risk oluşturmaktadır. Zira öncül suçtan elde edilen milyonlarca TL tek bir eser alımı ya da toplu eser alımında kullanılabilir. Sektördeki kuruluşlardan şu ana kadar alınan şüpheli işlem bildirimleri bulunmaması sektörde yer alan kuruluşlarda AML/CFT kültürünün yerleşmediğini göstermektedir ve bu durum aklama ve terörün finansmanı açısından risk oluşturmaktadır. Aynı zamanda söz konusu husus sektörün aklama ve terörün finansmanı ile mücadeledeki mevcut durumunu yansıtmaktadır. Sektörde internet üzerinden bile alım satım yapılabilmesi, eserlerin değerleri ve niteliğinin belirlenmesinde merkezi bir sistemin bulunmaması sektörde gerçekleşen ekonomik aktivitelerinin kayıtlı olmasının önüne geçmekte, buda önemli bir risk oluşturmaktadır. İşte bu noktada sektörde alınıp satılan malların kimler tarafından alınıp satıldığının tespiti büyük önem taşımaktadır.

Anılan satıcı ve aracılara kendi ad ve hesaplarına yaptıkları veya aracılık ettikleri alım satım işlemlerinde, işleme konu malvarlığının yasadışı yollarla elde edildiğine veya yasadışı amaçlarla kullanılacağına yönelik şüphe duyduklarında bunu MASAK'a bildirmelidirler. Burada tekrar üzerinde durulmalıdır ki bu yükümlülük açısından parasal bir limit yoktur. Yani alınan veya satılan varlığın tutarının düşük olması durumunda dahi herhangi bir şüphe duyulduğunda bu şüphe MASAK'a iletilmelidir. Şüpheli işlem konusunda unutulmaması gereken bir diğer husus da bildirim yapılması için işlemin tamamlanması veya hizmetin verilmesinin gerekmediğidir. İşlem teşebbüs aşamasında

dahi kalsa yükümlü satıcı şüphesini bildirmelidir. Şüpheli işlem bildirim usulü Tedbirler Yönetmeliği açıklanırken anlatıldığı şekilde yapılmalıdır.

Sektör, nakit ağırlıklı çalışan kurumlardan oluşması nedeniyle her zaman terörü finanse etmeye yönelik riskler bulunmaktadır. Diğer taraftan, ulusal/uluslararası düzenlemeler ve yasalar aracılığıyla aklama ile mücadele edilirken, aynı zamanda terörün finansmanı ile mücadeleye yönelik aynı tür düzenlemeler ile geçiş olabilmektedir. Bu kapsamda, karapara terör suçlarından elde edilmiş veya aklama suçu terör suçlarına kaynak sağlamak amacıyla işlenmiş olabilmektedir. Örneğin, bir eser teröre kaynaklık etmek amacıyla satılabilir veya müzayede yoluyla aklanan ve yüksek tutarlı bir para karşılığı elde edilen eser başka bir müzayedede tekrar satılarak teröre finansman sağlanmış olabilir. Böylece hem suç geliri, kaynağından uzaklaşacak, hem de yeni elde edilen gelir başka suçlara örneğin terörün finansmanına kaynaklık edecektir.

Tarihi eser, antika, sanat eseri alım-satımı veya müzayecilik yoluyla terörün finansmanı suçuna ilişkin bir örnek olay şu şekilde olabilmektedir:

Y şehrindeki ören yerinde kaçak kazı sonucunda tarihi eserler bulan terör örgütü üyesi Bay A, terör örgütüne silah ve mühimmat yardımı yapmak ve dolayısıyla tarihi eserlere legal bir görünüm kazandırmak amacıyla tarihi eserleri, antika olduğunu belirterek müzayede yoluyla satmıştır. Bay A'nın eşi Bayan X'in hesabında uzun zamandır yüksek tutarlı para hareketlerinin gerçekleşmesinden şüphelenen banka yetkilisi, şüpheli işlem bildiriminde bulunur ve durum MASAK'a intikal ettirilir. MASAK tarafından yapılan araştırma neticesinde; Bay A'nın, tarihi eser karşılığında aldığı 6 bin YTL'yi eşi Bayan X'e, C Bankasındaki hesabından yurt dışında terör örgütüyle bağlantılı olan Türk vatandaşı Bay B'nin hesabına yatırmasını söylediği ve bunun üzerine Bayan X'in, tarihi eserin karşılığı olan meblağı Bay B'nin Türkiye'de bulunan banka hesabına havale ettiği tespit edilmiştir.

E. ULUSAL MEVZUAT KAPSAMINDA YÜKÜMLÜLÜKLER

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin usul ve esaslar, 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile belirlenmiştir. Kanun'un yükümlü tanımına ilişkin 2/1-d maddesinde “...**tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler**” yükümlüler arasında düzenlenmiştir.

5549 sayılı Kanun kapsamında yayınlanan Suç Gelirlerinin aklanmasının ve Terörün finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde, yükümlüler saymak suretiyle belirlenmiştir. **Yönetmelik'in 4'üncü maddesinde belirlenen yükümlüler arasında “ö) Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar”** olarak sayılmıştır.

Tedbirler Yönetmeliği'ne göre Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar, kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimi, bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz yükümlülüklerine yönetmelik'te öngörülen düzenleme çerçevesinde uymak zorundadırlar.

1-Kimlik Tespiti Yükümlülüğü

Tarih eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar ve bunların müzayedeciliğini yapanlar 5549 Sayılı Kanun ve Tedbirler Yönetmeliği kapsamında kimlik tespiti yapmakla yükümlüdürler. Yükümlü olarak gerçek veya tüzel kişi ayrımı yapılmamıştır. Satışı yapan ister gerçek kişi isterse tüzel kişi olsun bu kapsama dahildir.

-Sürekli İş İlişkisi Kapsamında Değerlendirilecek İşlemleri

Tedbirler Yönetmeliğinin Tanımlar başlıklı 3 üncü maddesinde Sürekli iş ilişkisi şöyle tanımlanmıştır: *“Yükümlü ile müşteri arasında hesap açılması, kredi veya kredi kartı verilmesi, kiralık kasa, finansman, faktoring, finansal kiralama, hayat sigortası veya bireysel emeklilik gibi hizmetler nedeniyle kurulan, niteliği itibarıyla devamlılık unsuru taşıyan iş ilişkisini ifade eder”*. Bu kapsamda, tarih eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar ve bunların müzayedeciliğini yapanların müşterilerle olan ve kimlik tespitini gerektiren işlemlerinde, bir hesaba ya da sürekli iş ilişkisi kapsamında diyebileceğimiz aralarına yapılan bir sözleşmeye dayalı iş ilişkisi kurulmadığından, yükümlü için sürekli iş ilişkisi kapsamında değerlendirilecek işlemler bulunmamaktadır.

-Tutara Bağlı Olarak Kimlik Tespitini Gerektirecek İşlemleri

Kimlik tespiti yükümlülüğü bahsedilen varlıkları satanlar için 20.000 TL tutarını aşan satışlarda geçerlidir. Örneğin bir kültür varlığını ya da bir edebiyat eserini satan kişi tutar 20.000 TL'nin üzerinde ise alıcının kimlik tespitini Tedbirler Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara göre yapmalıdır. Bu kapsamda, işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı 20.000 TL veya üzerinde olan işlemlerde, kimlik bilgilerinin alınması, bu bilgilerinin doğruluğunun teyit edilmesi, teyide esas kimlik belgelerinin okunabilir fotokopisi veya elektronik görüntüsünün alınması yahut kimliğe ilişkin bilgilerin kaydedilmesi önem taşımaktadır. Öte yandan, tüzel kişiler veya tüzel kişiliği olmayan teşekküller adına bunları temsile yetkili kişilerce yapılan kimlik tespitini gerektiren işlemlerde, tüzel kişi veya tüzel kişiliği olmayan teşekkül ile bunları temsile yetkili kişinin ayrı ayrı kimlik tespiti yapılmalı, temsil yetkisi ise teyit edilmelidir

Müşterinin bedeli suç geliri ile karşıladığı ya da işlemi herhangi bir şekilde terörün finansmanı suçunu işlemek amacıyla gerçekleştirdiğinden şüphelenilmesi durumunda herhangi bir tutar sınırı olmaksızın kimlik tespiti yapılmalıdır.

Sektörde dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise nihai faydalanıcının tespit edilmesidir. Nitekim suç geliri sahipleri kendi kimliklerini saklamak amacıyla başkalarını kullanarak da bu varlıklar sahip olmak isteyebilirler. Tedbirler Yönetmeliğinin 17 nci maddesi gerçek faydalanıcının tanınması gerektiğine de işaret etmiştir. Yani satışı yapanlar, bahsedilen kültür ve tabiat varlıklarını ya da sanat eserlerini kişinin kendi hesabına mı yoksa başkası hesabına mı aldığını anlamak için gerekli tedbirleri almalı, başkası hesabına işlem yapanların bunu belirtmeleri gerektiğine dair varsa işyerlerine duyuru asmalıdır. Eğer müşteri başkası hesabına işlem yaptığını belirtirse hesabına işlem yapılan kişinin de kimliği usulünce tespit edilmelidir.

-Yüz Yüze Yapılmayan İşlemleri

Tedbirler Yönetmeliğinde sürekli iş ilişkisi kapsamında ya da bir finansal kuruluş tarafından gerçekleştirilen işlemler açısından “yüzyüze gerçekleştirilmeyen işlemler”e yönelik düzenleme getirilmiştir. Bu kapsamda sözkonusu yönetmeliğin “teknolojik risklere karşı tedbir alınması” başlıklı 20 nci maddesinde finansal kuruluşların, yeni ve gelişen teknolojilerin getirdiği imkânların aklama ve terörün finansmanı amacıyla kullanılması riskine karşı özel dikkat göstermek ve bunu önlemeye yönelik uygun tedbirleri almak zorunda olduğu ve yine finansal kuruluşların yüz yüze olmayan işlemler yapılmasını mümkün kılan sistemleri kullanarak gerçekleştirilen hesaba para yatırma, hesaptan para çekme ve elektronik transfer gibi işlemlere özel dikkat göstermek, müşterinin mali profiline ve faaliyetlerine uygun olmayan veya faaliyetleriyle ilgisi bulunmayan işlemleri yakından izlemek, tutar ve işlem sayısı limiti belirlemek de dâhil uygun ve etkili tedbirleri almak zorunda oldukları belirtilmiştir. Burada işlemleri yüzyüze gerçekleştirmeden yapan yükümlüler açısından sadece finansal kuruluşlar belirtilmiştir. Ancak, Başkanlığımıza intikal eden uyum denetim raporlarında, işlemlerin yurtdışında yaşayan gerçek ve tüzel kişilerle internet üzerinden mail yoluyla sipariş edilerek gerçekleştirildiği görülmüştür. Sektörde teknolojik gelişmelerle online kataloglar aracılığı ile internet üzerinden alım satım yapılabilmektedir. Bu nedenle, tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar ve bunların müzayedeciliğini yapan yükümlülerin, internet üzerinden ya da telefonla gerçekleştirdiği işlemler için Tedbirler Yönetmeliğinde yer alan ve yukarıda bahsi geçen kimlik tespiti ve teyidi yükümlülüklerine riayet etmeleri gerekmektedir. Örneğin, yurt dışında yerleşik bir tüzel kişinin kimliği, Türkiye’de yerleşik tüzel kişiler için aranan belgelere ilgili ülkede tekabül eden belgelerin Türkiye Cumhuriyeti konsoloslukları tarafından onaylanan veya “Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi” çerçevesinde bu Sözleşmeye taraf ülke makamı tarafından tasdik şerhi düşülen örneklerinin noter onaylı Türkçe tercümeleri üzerinden yapılmalıdır.

5549 sayılı Kanun’un “Yükümlülük ihlâlinde idarî ceza” başlıklı 13’üncü maddesinde kimlik tespiti yükümlülüğünü ihlal eden yükümlülere her bir ihlal için beşbin TL idari para cezası kesileceği düzenlenmiştir. 5549 sayılı Kanun’un “Maktu tutarların artırımı” başlıklı 28’inci maddesine yukarıda bahsi geçen idari para cezaları, 04.01.1961 tarih ve 213 Vergi Usul Kanunu uyarınca her yıl yeniden değerlendirilme oranında artırılır.

2- Şüpheli İşlem Bildirim Yükümlülüğü

Tarihi eser niteliğindeki varlıklar ve taşınır kültür varlıkları devlet malı niteliğinde olduğundan bunların izinsiz alım, satımı ve yurt dışına çıkartılması yasaklanmış ve bunlara aykırılık cezai müeyyideye bağlanmıştır. Sektörü genel olarak değerlendirdiğimizde hem suç geliri yaratan hem de suç gelirlerinin aklanmasına yardımcı olabilecek nitelikte olduğu görülmektedir.

Anılan satıcı ve aracilar kendi ad ve hesaplarına yaptıkları veya aracılık ettikleri alım satım işlemlerinde, işleme konu malvarlığının yasadışı yollarla elde edildiğine veya yasadışı amaçlarla kullanılacağına yönelik şüphe duyduklarında bunu MASAK’a bildirmelidirler. Şüpheli işlem bildirim usulü Tedbirler Yönetmeliği açıklanırken anlatıldığı şekilde yapılmalıdır.

Yükümlülerin, suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanında araç olarak kullanılmaları riskine karşı ortak bir tutum, anlayış ve işbirliği içinde olmalarının sağlanması ve şüpheli işlemlerin tespitinde yükümlülere yardımcı olunması amacıyla şüpheli işlem tipleri belirlenmiştir.

İşlemlerin şüpheli işlem tiplerine uygunluğu değerlendirilirken, Tedbirler Yönetmeliğinde yer alan müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar göz önünde bulundurulmalı ve değerlendirme müşteri ve işlem bazında yapılmalıdır. Bir başka deyişle, işlemin şüpheli olup olmadığı değerlendirilirken; müşterinin profili ve faaliyet hacmi, işlemin niteliği ile müşterinin bilinen faaliyetleri kapsamında veya faaliyeti ile orantılı olup olmadığı veya kimlere menfaat sağladığı, sektörün özellikleri ve daha önceki tecrübeler gibi hususların da dikkate alınması gerekmektedir. Yapılmak istenen işlemin uluslararası niteliğinin bulunması durumunda, bu işlemin müşterinin işinin bir parçası olup olmadığına da bakılmalıdır.

Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar için Örnek Şüpheli İşlem Tiplerine aşağıda yer verilmiştir.

Müşteri Profiline İlişkin Tipler

T0031.1 Müşterilerin yükümlülere başvurularında; ibrazı ya da tevdii gereken belgelerin yetersiz bilgiler içermesi, verdikleri bilgilerin birbiriyle çelişkili olması veya bilgilerin verilmesinde isteksiz davranılması.

T0031.2 İşlem yapılması için para veya çeşitli hediyeler teklif edilmesi ya da müşteri hakkında suç gelirlerinin aklanması veya terörün finanse edilmesiyle ilgili olarak medyada menfi haberler çıkmış olması gibi şüphe duyulmasını gerektiren somut bir durumun varlığı.

T0031.3 Müşterinin, genel müşteri davranış modellerinin dışına çıkması örneğin hakkında şüpheli işlem bildiriminde bulunulmasını engellemek amacıyla bazen çok yakın, bazen tehditkar tavır takınmaları.

T0031.4 Müşterilerin işi/mesleği, mali durumu ile işlemleri arasında makul bir orantı bulunmaması.

T0031.5 Müşterilerin, riskli kişi veya kuruluşlar ile ticari ya da başkaca bir ilişkisinin bulunması.

T0031.6 Şirketlerin, faaliyet gösterilen sektördeki diğer kuruluşlara veya genel olarak şirket yapılanmalarına nazaran mutad olmayan sermaye, ortaklık, yönetim ve istihdam yapısına sahip olması.

Gerçekleştirilen İşlemlere İlişkin Tipler

T0032.1 Ticari faaliyet gösteren kişi veya kuruluşların faaliyetleri kapsamında olağan olarak tekrarı gereken işlemlerin münferit işlem olarak kalması ya da aksine olağan ticari hayatta sık yapılmayan işlemlerin sürekli olarak tekrarlanması.

T0032.2 Mutad uygulamalarda toplu yapılması gereken mali işlemlerin, tespit ve bildirimlerden kaçınmak amacıyla, mantıklı bir gerekçesi olmaksızın bölünmesi.

T0032.3 Yapılan ya da yapılmak istenen işlemin mutad ve makul hukuki veya ekonomik bir gerekçesi ya da mantığının olmaması.

T0032.4 Müşterinin küçük kupürler ile yüksek tutarda nakit ödeme yapması veya sık kullanılmayan bir döviz ile ödeme yapmak istemesi gibi ödeme araçlarının alışılmışın dışında kullanılması.

İşlemler İle İlgili Genel Tipler

T0033.1 Müşterinin işlem yapmadan önce, kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirim zorunluluğu, işlem limitleri, yükümlünün aklama ile mücadelede kontrol yöntemleri hakkında bilgi edinmeye çalışması ve bu yönde sorular sorması.

T0033.2 Müşteriden faaliyeti, mesleği ya da kimlik, adres ve telefon gibi kişisel bilgilerinin alınmasında zorluklarla karşılaşılması.

T0033.3 Müşterinin işlemin amacı ya da işleme konu fonun kaynağı hakkında açıklama yapmakta zorlanması veya bilgi vermekten kaçınması.

T0033.4 Müşterinin yasal veya idari olarak ibrazı veya doldurulması gereken bir belgeyi ibraz etmemek veya doldurmamak için yükümlü işlem görevlisini ikna etmeye çalışması.

T0033.5 Görünürde birbirinden bağımsız hareket eden müşterilerin; aynı adres, telefon ve benzeri iletişim bilgilerini vermesi.

T0033.6 Aralarında akrabalık bağı ya da herhangi bir iş ilişkisi bulunmayan ve ortak vadeli mevduat hesabı açtırmış olan kişilerin hesaplarında tasarruf mevduatı profiline uymayan dikkat çekici ve yoğun şekilde nakit işlem veya yurt içinden ve dışından yönlendirilen elektronik transfer trafiği görülmesi.

T0033.7 Tüzel kişi müşterilerin ortakları veya yöneticileri olarak görünen gerçek veya tüzel kişilerin, firmanın gerçek ortak veya yöneticisi olmadığının anlaşılması; firmanın sermayesi ve idaresinin, kötü bir ünü olan ya da resmi makamlarca haklarında dava açılmış veya soruşturma yapıldığı bilinen üçüncü şahısların kontrolünde olduğuna dair bilgi veya şüpheyi gerektirecek bir durum bulunması.

T0033.8 Tüzel kişi müşterilerin, hakim yeni ortak ve/veya ortaklarının; kişisel ve ticari geçmişleri hakkında bilgi vermekten kaçınmaları, daha önce firmanın faaliyet gösterdiği alanda herhangi bir ilgisi, eğitimi ve iş tecrübesine sahip olmadıklarına dair emareler olması.

T0033.9 Müşterinin kimlik ibraz etmeksizin veya geçerli kimlik belgesi olmaksızın sahte-hayali olduğundan şüphe duyulan isimle işlem yapmaya veya başkaları adına işlem yaptırmaya teşebbüs etmesi.

T0033.10 Müşteri tarafından şüpheli işlem bildiriminde bulunulmaması konusunda yükümlü çalışanlarına teklif, baskı veya tehditte bulunulması.

Riskli Ülkelerle Gerçekleştirilen İşlemlere İlişkin Tipler

T0034.1 Prim ödemeleri ile müşteriye yapılan ödemelerin riskli ülkelere ve/veya bu ülkelerden gerçekleşmesi veya bu işlemlerde riskli ülkelerdeki bankaların çıkardığı kredi kartlarının kullanılması şeklinde sıralayabiliriz.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde idarî ceza" başlıklı 13'üncü maddesinde şüpheli işlem bildirimini yükümlülüğünü ihlal eden yükümlülere her bir ihlal için beşbin TL idari para cezası kesileceği düzenlenmiştir. 5549 sayılı Kanun'un "Maktu tutarların artırımı" başlıklı 28'inci maddesine göre yukarıda bahsi geçen idari para cezaları, 04.01.1961 tarih ve 213 Vergi Usul Kanunu uyarınca her yıl yeniden değerlendirilme oranında artırılır. Söz konusu kanunun 13/6 maddesi uyarınca şüpheli işlem bildirimini yükümlülüğünün ihlal edildiği tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra idari para cezası verilemez.

3-Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü

Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar, 5549 sayılı Kanun'un 7'nci maddesine göre kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar (kıymetli maden, taş veya mücevher alım satımı yapanlar dâhil), Başkanlık ve denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin her türlü ortamdaki kayıtları, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hâle getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermek ve gerekli kolaylığı sağlamakla yükümlüdür. 5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde adlî ceza" başlıklı 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında Kanun'da bilgi ve belge verme yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 7'nci maddesindeki yükümlülüğü ihlal eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası kesileceği düzenlenmiştir.

4-Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun'un 8'nci maddesine göre yükümlüler, bu Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki belgeleri (Başkanlığa yapılan şüpheli işlem bildirimleri dâhil) düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi hâlinde yetkililere ibraz etmekle yükümlüdür.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde adlî ceza" başlıklı 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında Kanun'da muhafaza ve ibraz yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 8'inci maddesindeki yükümlülüğü ihlal eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası kesileceği düzenlenmiştir.

5-Diğer Yükümlülükler

5549 sayılı Kanun'un 4/2 maddesine göre yükümlüler; Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında işleme taraf olanlar dâhil hiç kimseye açıklayamazlar.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde adlî ceza" başlıklı 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında Kanun'da şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunun ifşa edilmesi yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 4/2 maddesindeki yükümlülüğü ihlal eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası kesileceği düzenlenmiştir.

F. FAFT (MALİ EYLEM GÖREV GÜCÜ) TAVSİYELERİ AÇISINDAN YAPILAN DEĞERLENDİRME

FATF'ın 1990 yılında yayınlanan üye ülkeleri bağlayıcı nitelikteki 40 Tavsiye Kararı, yeni aklama teknik ve metotlarının gelişmesi üzerine 1996 ve 2003 yıllarında gözden geçirilerek yenilenmiştir. Diğer taraftan FATF'ın 2001 yılında yayınlanan 8 Özel Tavsiye Kararı ile terörizmin finansmanının suç haline getirilmesi öngörülmüştür. FATF, 22 Ekim 2004 tarihinde kuryeler aracılığı ile para nakli konusunu düzenleyen 9. Özel Tavsiyeyi yayınlamıştır. Revize edilen 40 Tavsiye Kararı ile 9 Özel Tavsiye Kararı ülkelerin gerek aklama suçu gerekse terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda almaları gereken önlemleri içermektedir.

2012 yılında yayımlanan yeni FATF tavsiyelerinde ise hem aklama hem de terörün finansmanına yönelik standartlar "40 tavsiye" olarak yeniden dizayn edilmiş, önceki versiyondan farklı olarak ayrıca terörün finansmanına yönelik özel tavsiyelerin ihdasına gerek görülmemiştir. Getirilen tedbirler bakımından risk bazlı yaklaşımın ön planda tutulduğu yeni tavsiyeler; hukuki hususlar, yükümlülükler, operasyonel ve uluslararası ilişkiler kapsamındaki ana konular itibariyle ele alınmış ve bunlara dahil olan alt konular detaylandırılarak açıklanmıştır.

İlk olarak şunu belirtmek gerekir ki; çalışmamızın konusunu oluşturan yükümlü grubumuz; FATF Tavsiyelerinde finansal olmayan kuruluşlar arasında sayılmamaktadır. Yükümlü grubunun finansal olmayan kuruluşlar arasında sayılmasının bugün için dayanağı uluslararası AML/CFT mevzuatıdır. Bu nedenle, AB'nin 2005/60/EC sayılı Direktifindeki 15.000 EUR ve üzeri nakit işlem yapanlar kategorisinde düşünülebilir. Söz konusu Direktifinin 2 nci maddesinde, işlem ister tek tek olarak ya da birbirine bağlı olduğu anlaşılan birçok işlem şeklinde gerçekleştirilsin, ödemelerin 15.000 EUR veya üzeri tutarda nakit ile yapıldığı mal ticareti ile işgal eden diğer gerçek ve tüzel kişilerin yükümlü yapılması istenmektedir. Direktifin giriş bölümünde; çok miktarda nakit ödemelerin kullanımının, karapara aklama ve terörizmin finansmanına son derece yakın olduğu ve bu nedenle belirlenen eşik üzerinde nakit ödemeye izin veren üye ülkelerde alım satım yoluyla mal ticareti yapan tüm gerçek ve tüzel kişilerin, bu tür nakit ödemeleri kabul ederken bu direktif kapsamına alınması gerektiği, kıymetli taş yada metal veya sanat eseri gibi değerli mallar ile uğraşanlar ve mezatçıların kendilerine yapılan nakit ödemelerin 15.000 Euro ya da daha fazla olması durumunda bu direktif kapsamına gireceğinden bahsedilmiştir.

Öte yandan, FATF'nin bir önceki 40+9 Tavsiyesinin 20 nci maddesine göre, ülkeler tavsiyeleri, aklama ve terörün finansmanı riski taşıdığı belirtilen mali olmayan iş ve meslekler dışındaki iş ve mesleklere de uygulamayı dikkate almalıdır hükmü getirilmiştir. FATF Tavsiyeleri ile ilgili değerlendirme kriterlerinin yer aldığı Metodolojinin 20.2 maddesinde "Risk altında bulunan iş ve mesleklere örnek olarak: Değerli ve lüks eşya satıcıları, tefeciler, kumarhaneler, açık arttırma şirketleri, vergi ve yatırım danışmanları, gösterilebilir." ifadesi yer almaktadır.

Yeni FATF 40 Tavsiyesinin “Risklerin Değerlendirilmesi ve Risk Bazlı Yaklaşımın Uygulanması” başlıklı 1 inci maddesinde ise; “Ülkeler, finansal kuruluşları ve finansal olmayan belirli iş ve meslekleri (FOBİM), karapara aklama ve terörün finansmanı risklerini tespit etmeye, değerlendirmeye ve bunları azaltmak için gerekli tedbirleri almaya mecbur kılmalıdır.” ibaresi yer almaktadır. Bu kapsamda, 5549 sayılı Mevzuata göre yükümlü olarak sayılmış olan “Tarih eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar ve bunların müzayedeciliğini yapanlar” nezdinde gerçekleştirilecek işlemlerde risk bazlı yaklaşım çerçevesinde önleyici tedbirler alınacaktır.

Ayrıca, FATF 40 Tavsiyesi’nin “FOBİM’in Düzenlenmesi ve Denetlenmesi” başlıklı tavsiyesinde “Ülkeler, diğer FOBİM kategorilerinin karapara aklama ve terörün finansmanı ile mücadele yükümlülüklerine uyumunun izlenmesi ve bu uyumun temin edilmesine yönelik etkili sistemlere tabi olmasını sağlamalıdır. Bu husus, risk duyarlı bir temelde gerçekleştirilmelidir. Bu, (a) bir denetleyici veya (b) üyelerinin karapara aklama ve terörün finansmanı ile mücadele yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlayabilmesi durumunda, uygun bir öz-düzenleyici kuruluş (self regulatory body) tarafından yapılabilir.” ibaresi yer almaktadır. Bu kapsamda, ülkemizde yükümlü nezdinde uyum denetimleri gerçekleştirilmektedir.

G. SEKTÖRE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜK/DENETİM İSTATİSTİKLERİ

2017-2019 yılları arasında gerçekleştirilen yükümlülükler uyum denetimlerine ilişkin istatistiki bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

YÜKÜMLÜ	2017	2018	2019
Tarihi Eser, Antika Ve Sanat Eseri Alım Satımı İle Uğraşanlar Veya Bunların Müzayedeciliğini Yapanlar	-	-	3

Tarihi Eser, Antika Ve Sanat Eseri Alım Satımı İle Uğraşanlar veya Bunların Müzayedeciliğini Yapanlar tarafından 2017 2018, ve 2019 yılları içerisinde Şüpheli İşlem Bildiriminde bulunulmadığı anlaşılmıştır.

Sektörün büyüklüğü dikkate alındığında yapılan bu uyum denetimlerinin sektörün tamamını kavrama noktasında yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Yapılan uyum denetimleri denetimin yanı sıra aynı zamanda yükümlülerin eğitimine ve farkındalıklarının artırılmasına da katkı sağladığı göz önüne alındığında uyum denetimine alınan yükümlü sayısının artırılmasında yarar olduğu değerlendirilmektedir.

H. TESPİT VE ÖNERİLER

Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar yükümlülükler açısından en sorunlu gruplardan birini oluşturmaktadır. Bahsedilen yükümlü grubu 1997’den bu yana yükümlü grupları

arasında yer almaktadır. Buna rağmen bugüne kadar bu yükümlü grubundan hiç ŞİB alınmamıştır. Sektörde konu ile ilgili bilincin yerleşmediği ve yükümlünün mevzuattaki gelişmelerden haberdar olmadığı görülmektedir. Bunun yanında yükümlü grubunun belirlenmesinde Tedbirler Yönetmeliğindeki ifadenin sorunlu olduğu düşünülmektedir. Nitekim mevzuat kısmında anlatıldığı üzere sanat eseri tanımı ve tarihi eser tanımı net değildir. Gerek aklama ve terörün finansmanı ile mücadele mevzuatında gerekse de yükümlünün tabii olduğu mevzuatta bu ifadeler başka şekillerde tanımlanmaktadır. “Tarihi eser” yerine “kültür ve tabiat varlığı” ifadesinin kullanılması daha doğru olacaktır. Sanat eseri ifadesi daha açık yazılmalıdır. Nitekim musiki eserleri de sanat eserleri kapsamındadır. Bu durumda şarkılar besteleyip satan bir çok sanatçı da yükümlü grubu arasında olacaktır. Bu kadar geniş yükümlü grupları belirlemenin sektörde kimsenin kendini sorumlu hissetmemesine yol açtığı düşünülmektedir. Öte yandan, tarihi eser, antika ve sanat eseri alım-satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanların yükümlü olarak bu şekilde kalmasında herhangi bir fayda bulunmadığı düşünülmektedir. Tarihi eserlerin korunması ve kontrol altında tutulması bir ülke için oldukça önemlidir. Bu sebeple sektörde yer alan aktörler için kendine has ve denetimi olan bir mevzuat bulunmaktadır. Bu açıdan emlakçılar ve oto galericileri gibi mesleklerden daha özellikli meslekler olduğu değerlendirilmektedir.

5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat açısından bakıldığında; sektörde kaçakçılığın azaltılması ve konu ile ilgili bakanlığın sıkı denetimler yapması önemli görülmektedir. Sektör tarafından yükümlülüklerle ilişkin farkındalığın olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, bunun oluşturulması açısından bilinçlendirme bazlı denetimlerin yapılması, örneğin yükümlünün hangi belgeleri kimlik tespiti kapsamında, hangi zaman diliminde temin etmesi gerektiğine ve şüpheli işlem bildiriminin hangi şart ve usullerde yapılacağına dair farkındalığın oluşturulmasına ve eksik belgeler varsa tamamlanmasına yönelik olmalıdır. Kimlik tespitine ilişkin belgelerin hiç bir suretle temin edilmemesi veya aklama ve terörün finansmanı suçlarının önlenmesi kapsamında yapılacak olan şüpheli işlem bildiriminin, şüphe olduğu veya durum ve şartlar değerlendirildiğinde oluşması gerektiği halde yapılmaması durumlarında, yükümlü nezdinde gerekli incelemeler yapılarak Başkanlığımıza raporlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, hali hazırda var olan mevzuata ek olarak belirli bir tutarın üstündeki alım satımların, nakit olması şartı aranarak Başkanlığa iletilmesi sağlanmalıdır. Nakit işlem bildirimini müessesesi söz konusu yükümlü grubu açısından da oldukça önemlidir. Bunun yanında suçluların ortaya çıkarılabilmesi açısından meslek gurubundaki yükümlüler daha açık seçik belirtilmeli, alınan bildirimler emlakçılardan, otomobil galerilerden vs. alınan bildirimlerle birleştirilmeli, bir veritabanı oluşturulmalı ve değerlendirme ve analiz dairelerinin emrine sunulmalıdır. Bu şekilde bir kişi hakkında yapılan araştırmada şahsın harcamalarına yönelik daha somut veriler elde edilmiş olacaktır.